Innhold

Forord 13

DEL 1
Hva er elevmedvirkning? – bakgrunn, avklaringer og spenninger 15

Kapittel 1 Bakgrunn 17
To eksempler fra skolehverdagen 17
Økt forventning om elevmedvirkning 19
Om denne boka 21

Kapittel 2 Hva mener vi med elevmedvirkning? 23
Et mangfoldig begrep 23
En «masteride» 23
Noen «definisjoner» 24
To «spor» for elevmedvirkning: demokrati og læringsutbytte 25
Demokrati – formell elevmedvirkning 26
Involvering i opplæringen – uformell elevmedvirkning 27
De to sporene glir over i hverandre 28
Beslektede begreper og lignende fenomener 29
Ikke synonymt med elevaktive arbeidsformer 29
Ikke synonymt med elevengasjement 30
Nyanser mellom elevmedvirkning og samskaping 31

Kollektiv eller individuell medvirkning 33
Elevsyn, kunnskapssyn og lærerens motivasjon 34
Oppfatninger om oppdragelse og elever 34
Ulik motivasjon hos lærere 35
Faget først 35
Elevene først 36
Elevene som ressurs 37
Oppsummering og spørsmål 37

Kapittel 3 Hvorfor skal elevene få medvirke, og hvor mye? 39
Begrunnelser for elevmedvirkning 39
Utdanning har flere formål 41
Skolens doble formål 41
Tre formål ved utdanning 42
Didaktisk treklang 43
Grader av medvirkning 46
Hvem eier elevenes utdanning? 46
Er elevmedvirkning konkrete metoder eller en gjennomgripende tilnærming til opplæringen? 48
Smal eller bred forståelse av elevmedvirkning 48
Elevmedvirkning som justering av tradisjonell praksis 49
Elevmedvirkning som radikal endring av skolen 50
Læreplanen gir muligheter for lokal tilpasning og elevmedvirkning 53
Oppsummering og spørsmål 55

Kapittel 4 Utfordringer, spenninger og forutsetninger for elevmedvirkning 57
Spenning mellom skolens mål og elevers interesser 58
Spenning mellom elevmedvirkning og skolens vekt på kvalifisering og resultater 59
Balansen mellom elevers verden og å introdusere elevene for noe de ikke vet 60
Spenninger knyttet til makt og ansvar 61

Spenning mellom politiske intensjoner, grunnleggende antakelser og ønsker 62
Ønsker elevene medansvar og makt? 63
Spenning mellom tvang og frihet 64
Positiv og negativ frihet 64
Elever trenger støtte og struktur 65
Spenning mellom fellesskap og individualisme 66
Spenninger mellom medvirkning og inkludering 67
Forutsetninger for medvirkning 68
Trening i å medvirke 69
Også lærere må få mulighet til å øve 69
Oppsummering og spørsmål 70

DEL 2
Hvordan kan skoler arbeide for elevmedvirkning?
– praktisk arbeid med elevmedvirkning 73

Kapittel 5 Trening og opplæring i demokrati 75
Opplæring om, for og gjennom demokrati 75
Opplæring om demokrati 79
Opplæring gjennom demokrati 80
Opplæring for demokrati 82
Demokratisk praksis er mer enn avstemninger 83
Oppsummering og spørsmål 84

Kapittel 6 Medvirkning i det daglige arbeidet 85
Mange ulike teknikker og metoder 85
Fire råd fra forskning og praksis 88
Bygg på elevenes innspill 88
Gi elevene valgmuligheter 95
Gi elevene opplæring i å medvirke og teknikker for medvirkning 99
Skap et læringsmiljø preget av dialog og gode relasjoner 100
Oppsummering og spørsmål 104

Kapittel 7 Planlegging for elevmedvirkning 105
To modeller 105
Læringskaka 105
Frihetsgrader 110
Involver elevene i planlegging av undervisning 113
Evaluering av opplæringen 115
Arbeidsformer som åpner for elevmedvirkning 117
Mapper 117
Utforskende metoder 117
Lærerstyrte metoder kan åpne for elevmedvirkning . . 120
Individuell fordypning 121
Oppsummering og spørsmål 127

Kapittel 8 Elevmedvirkning på organisasjonsnivå 129
Elevråd 130
Allmøter 135
Styringsgrupper og referansegrupper 136
Tverrfaglige styringsgrupper 137
Faggrupper 140
Strategisk arbeid – utviklingsråd 142
Elevstyrte arrangementer 144
Elever som ressurspersoner for andre 146
Samarbeidslæring 148
Arbeidspar og tildelte roller i grupper 151
Oppsummering og spørsmål 152

DEL 3
Hvordan kan vi forstå elevmedvirkning?
– teoretisk tilnærming til elevmedvirkning 153

Kapittel 9 Prinsipper for praksis 157
FNs 9 prinsipper 157
Medvirkningsstigen 159
Veier til medvirkning 163

Kobling til praktiske eksempler 166
Oppsummering og spørsmål 166

Kapittel 10 Agency – eierskap, handlekraft og myndiggjøring 168
Hva er agency? 168
Agency rommer forpliktelser overfor fellesskapet 170
Tre aspekter ved agency 171
Disposisjon 171
Motivasjon 172
Posisjon 173
Balanse mellom de tre dimensjonene 173
Myndiggjøring 174
Oppsummering og spørsmål 175

Kapittel 11 Motivasjon 176
Selvbestemmelsesteorien 177
Indre, ytre og autonom motivasjon 179
12 råd til lærere 183
Indre mening og mestring 183
Oppsummering og spørsmål 184

Kapittel 12 Autonomi 185
Utgangspunkt i fremmedspråkopplæring for voksne 186
Utvikling av autonomi 186
Autonomistøttende undervisning 187
Ulike motivasjonsstiler 188
Råd til lærere 188
Flere råd til lærere 189
Oppsummering og spørsmål 190

Kapittel 13 Mening og relevans 191
Hva mener skolefolk når de snakker om relevans? 192
Elevenes interesser og oppfatning av verdi 193
Betydning for elevene, livet og verden 194
Elevenes behov 194

Betydning for livet og verden 195
Hva betyr det at opplæringen er viktig? 195
Vekt på faglig innhold eller kompetanse? 196
En modell for relevans i skolefagene 197
Nåtid eller fremtid 197
Indre eller ytre mål 197
En modell for relevans: tid og mål 198
Tre dimensjoner for relevans: individ, samfunn og yrkesliv 199
Ulike begrunnelser for relevans 201
Oppsummering og spørsmål 202

Kapittel 14 Avslutning: fire metaforer for lærerrollen 203
Presentere verden for elevene eller utforske verden med elevene 204
Dirigent eller turguide 205
Oversikt over praktiske eksempler i boka 206

Referanser 207

Takk 217

Stikkordregister 218

Forfatteromtale 220